

Waldemar Niewalda, Janusz Bogdanowski, Jacek Koj

Częstochowa-Jasna Góra, st.
79-Bastion Św. Rocha, AZP 86-48/30

Informator Archeologiczny : badania 26, 116-117

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Cieszyn, st. 8
gm. loco, woj. bielskie
AZP 109-44/—

Muzeum w Cieszynie

Badania prowadzili mgr mgr M. Płazak (nadzór) i W. Kuś (autor sprawozdania). Kamienna studnia z 2 poł. XIX w.

18 maja 1992 r. rozpoczęto prace ziemne w rejonie fontanny miejskiej, położonej w centralnym punkcie Rynku. W odległości 4 m od fontanny wytyczono wykop o wym. 3,7 x 3,4 m, w którym na gł. 0,8 m od powierzchni bruku odsłonięto okrągłą studnię z cembrowiną wykonaną z ciosanych kamieni wapiennych o zróżnicowanej wielkości (średnio 0,26 x 0,28 x 0,15 m). Średnica wewnętrzna studni wynosiła 1,15 m. Ponadto odkryto 2 nieduże konstrukcje betonowe, prawdopodobnie związane z funkcjonowaniem studni. Wypełnisko wykopu, jak i wnętrza studni, stanowił żużel przemieszany z gliną. Eksplorację zakończono na gł. 2 m. W profilu północnym odkryta została drewniana rura wodociągowa o śr. 0,3 m.

Studnia nie jest ujęta na XVIII-wiecznym planie miasta, a także na fotografii Rynku pochodzącej z r. 1860, pojawia się zaś na fotografii z roku 1870. Pozwala to na wyznaczenie czasu jej budowy na l. 1860–1870.

Nie odkryto żadnych zabytków ruchomych.

Dokumentacja znajduje się w Muzeum w Cieszynie.

Cieszyn, st. 9
gm. loco, woj. bielskie
AZP 109-44/—

Muzeum w Cieszynie

Badania prowadzili mgr mgr M. Płazak (nadzór) i W. Kuś (autor sprawozdania). Pozostałości XVII-wiecznej piwnicy.

W trakcie prac ziemnych związanych z odbudową zabytkowego budynku przy ul. Srebrnej 7 natrafiono na pozostałości kolebkowo sklepionej piwnicy, pochodzącej prawdopodobnie z XVII w. Wypełnisko zniszczonej w 70 % konstrukcji stanowił gruz kamienno-ceglany przemieszany z brunatną ziemią.

W północno-zachodnim narożniku natrafiono na skupisko luźno zsypanej ceramiki, reprezentowanej przez bogato zdobione reliefową ornamentyką heraldyczną kafle piecowe pokryte zieloną polewą oraz fragm. różnych typów naczyń stołowych ornamentowanych, w części polewanych bezbarwną glazurą. Na szczególną uwagę zasługuje fragm. kafła z przedstawieniem orła piastowskiego oraz pozostałością daty wskazującej na w. XVII. Znaleźisko to nawiązuje do wcześniejszych odkryć o tym charakterze, pochodzących z ul. Srebrnej.

Częstochowa-Jasna Góra
st. 79-Bastion Św. Rocha
AZP 86-48/30

Politechnika Krakowska
 Państwowa Służba Ochrony Zabytków
 Oddział w Częstochowie

Badania prowadził mgr inż. Waldemar Niewalda, przy współudziale i konsultacji prof. Janusza Bogdanowskiego. Nadzór archeologiczny — mgr Jacek Koj (autor sprawozdania). Finansowane przez klasztor oo. Paulinów na Jasnej Górze. Pierwszy sezon badań. Twierdza nowożytna bastionowa.

Wstępne prace w ramach kompleksowego remontu i adaptacji tzw. wałów jasnogórskich i kazamat ujawniły w obrębie istniejącego Bastionu Św. Rocha relikty pierwotnych obiektów twierdzy jasnogórskiej. W związku z tym podjęto badania architektoniczne ze

stałym udziałem archeologa, które trwały od maja do grudnia 1992 r. We wstępnej fazie badań Biuro Badań i Pomiarów Nieniszczących Krakowskiego Przedsiębiorstwa Geodezyjnego wykonało rozpoznanie metodą radarową (radar SIR-8).

Spod nasypów odkryto pierwotny bastion, zajmujący centralną część obecnego i dokładnie nanizany na jego główną oś. Trzon obiektu stanowi nasyp gruzowo-ziemny obmurowany ścianami, które do wysokości gzymsu kordonowego, biegnącego wokół bastionu, przetrwały w całości. Powyżej gzymsu ściany znajdują się w stanie szczątkowym, jednakże zachowały się fragm. ścian przedpiersia z obu stron dziane cegłą. Bastion wybudowano na planie regularnego pięcioboku, powiązanego integralnie z dochodzącymi do niego kurtynami północnego i zachodniego frontu twierdzy. Wszystkie ściany od zewnątrz uformowane są skarpowo, od wewnętrznej strony pionowo. W pobliżu kątów barkowych w przedpiersiach barków i kurtyn zachowały się częściowo lub w całości rozglifione strzelnice na broń ręczną. Cegła stanowiąca licówkę ścian, regularnie formowana, tworzy w licu układ główka-wozówka-główka. Materiał ruchomy z warstw gruzowo-ziemnych jest niezbyt liczny, o charakterze śmietniskowym (ceramika z naczyń, fragm. kafli, naczynia szklane, kości zwierzęce).

Wyodrębniono dwie główne fazy budowy pierwotnego bastionu:

Faza I — budowa wysokiego, niedużego bastionu o konstrukcji kamienno-ceglanej, na planie regularnego pięcioboku, z czołami o kierunkach minimalnie zbieżnych z linią kurtyn ($1,5^\circ$), wysokimi barkami prostopadłymi do kurtyn; przedpiersie murowane, ze strzelnicami na broń ręczną, zamykające taras połączony z chodnikami strzeleckimi kurtyn; przy barkach sklepienie kazamaty z działobitniami; w szyi bastionu murowany nadszańiec na planie wydłużonego czworoboku. Datowanie: XVI/XVII lub pocz. XVII w.

Faza II — modernizacja bastionu: podwyższenie o ok. 3 m tarasu przez jego nadsypanie, uformowanie ziemnych przedpiersi ze strzelnicami wrębowymi na broń ciężką; wzmocnienie czoła bastionu murem kamiennym, podparcie narożników skarpami, postawienie wieżyczek (kawalier), przebudowa nadszańca. Datowanie: około poł. XVII w.

Materiał ruchomy i szczegółowa dokumentacja znajdują się w Państwowej Służbie Ochrony Zabytków w Częstochowie.

Badania bastionu zakończono, prowadzone są prace projektowe: zabezpieczenia odkrytego bastionu, adaptacji i ekspozycji.

Częstochowa-Jasna Góra
st. 79-Bastion Św. Trójcy
AZP 86-48/30

Biuro Badań i Pomiarów Nieniszczących
Krakowskiego Przedsiębiorstwa
Geodezyjnego

Badania wykonali mgr mgr Halina Ginter, Jan Kleszcz, Dariusz Kozera i Wiesław Nawrocki. Sprawozdanie na podstawie dokumentacji — mgr Jacek Koj.

Badania rozpoznawcze struktur podpowierzchniowych radarem SIR-8 w obrębie Bastionu Św. Trójcy wykonano dla potrzeb przyszłych prac remontowych (opracowania harmonogramu i zakresu badań architektonicznych) tego fragmentu twierdzy jasnogórskiej. Analiza zapisów falowych pozwoliła ustalić podpowierzchniowy zasięg murów kurtyn i fakt ich częściowego uszkodzenia, występowanie reliktyw zabudowy (pierwotny bastion?), istnienie fragm. sklepień (na gł. ok. 2 m), istnienie pojedynczych elementów zabudowy (filary?).

Dokumentacja znajduje się w Państwowej Służbie Ochrony Zabytków w Częstochowie. Termin przystąpienia do prac na Bastionie Św. Trójcy nieokreślony.